

२०६८ सालको मदन पुरस्कारद्वारा सम्मानित
श्री अमर न्यौपानेको उद्गार

यस गरिमामय समाहरोहका श्रद्धेय सभापतिज्यू एवं मदन पुरस्कार गुठीका अध्यक्षज्यू, प्रमुख अतिथिज्यू, गुठीका सदस्य-सचिवज्यू, संशोधन मण्डलका प्रतिनिधिज्यू, मदन पुरस्कार गुठीका सदस्यहरू, कला, साहित्य, संस्कृति पत्रकारिता, समाजसेवा लगायत विभिन्न क्षेत्रका साधक तथा सम्पूर्ण महानुभावहरू, सबैमा म हार्दिक नमन गर्दछु !

गरिमामय 'मदन पुरस्कार'द्वारा 'सेतो धरती' उपन्यास पुरस्कृत हुँदा लागि रहेछ, समस्त युवा पुस्ता पुरस्कृत भइरहेछ । मसँग विभिन्न नातासम्बन्धले जोडिएका प्रत्येक व्यक्ति, यतिन्जेल म बाँचेको प्रत्येक परिवेश र घटनाहरू पनि पुरस्कृत भइरहेछन् । समस्त नेपाली साहित्य पुरस्कृत भइरहेछ । सबैभन्दा बढी त ती बालविधवा आमाहरू पुरस्कृत भएका छन्, जसको जीवनका पाइलाहरूले लेखेको कथालाई मैले त टुक्राटुकामा धेरै ठाउँमा छुटाएर बिम्बका रूपमा मात्र प्रस्तुत गरेको छु । म त निमित्त मात्र हुँ ।

आफू बाँचेको अस्तित्व लेखनबाट नै देखाउँछु भन्ने अन्तरप्रेरणाले लेखिरहँदा पाठकहरूबाट त ऊर्जा पाइरहेको थिएँ । यस्ता गरिमामय पुरस्कारहरूले मलाई संस्थागत ऊर्जा थपिदिएका छन् । यो पुरस्कार सबै पाठकहरूले दिएको ऊर्जाको योग हो भन्ने ठानेको छु । यसका लागि मदन पुरस्कार गुठीप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

साहित्यिक यात्राको यो पहाडी बाटोमा हिंड्दै गर्दा म एउटा पहाडी थुम्कोमाथि उभिएर, कहिले आफूले हिंडेर आएको घुमाउरो बाटो फर्केर हेरिरहेछु, कहिले अब हिंड्नुपर्ने उकालो बाटो हेरिरहेछु । यतिन्जेलको

यात्राभन्दा अबको उकालो यात्रा अरु जिम्मेवारीपूर्ण र चुनौतीपूर्ण रहेको महसुस भइरहेछ ।

समिन्धरहेछ,

सानो छँदा 'क' लेख्नुअघि बालुवामा साँढेको चित्र औलाको कुचीले बनाएको तर त्यो चित्र एकैछिनमा पानीले बगाएर लगेको । लगे पनि त्यो चित्र अरु मेरो मनको भित्तामा उस्तै छ ।

समिन्धरहेछ,

बा नभएको बेलामा राति आमाले 'गौरी' खण्डकाव्यका श्लोकहरू भाका हालेर कारुणिक लयमा गाउँदा र गर्मी महिनामा बाले निमपत्ताको बोटमुनि बसेर सबैलाई 'नासो' कथासङ्ग्रहका कथाहरू सुनाउँदा म घुँकघुँक रोएको ।

स्कूलबाट फर्केपछि जाँगेको खल्लीमा भुटेको मकैभट्मास राखेर हातमा अङ्ग्रेजीको मानेको कापी लिई भैसी चराउन गएको ।

खेतमा घामपानी सहँदै खनजोत गरेको, बाले लैनो भैसी किनेर ल्याउनुहुन्छ भनेर मकैबारीमा दिनभरि घाँस काटेको तर बेलुका बा रित्तै फर्कनुभएको ।

समिन्धरहेछ,

खरको भारी बोकेर रापती नदी तर्दा माफ्तिर आइपुगेपछि नाइटोसम्म डुबेको, पानीले भारी हलुका बनाइदिएको र त्यही बेलामा नदीका चिप्ला ढुङ्गामा चिप्लिएर भारी मेरो पिठ्युँबाट पल्टेर पानीमा डुबेको अनि एक जना दाइले मेरो भारी तान्दै किनारसम्म ल्याइदिएको । त्यसपछि त भारी पहिलेभन्दा रुन्डै दोब्बर गर्नुगो भएको थियो ।

हिंदाहिंदाई जिन्दगी कतै लड्यो भने त्यसलाई उठाएर फेरि हिंदाखेरि सायद जिन्दगी पनि पहिलेभन्दा रुन्दै दोब्बर गर्नुगो हुन्छ ।

यस्ता अनेकौं भोगाइहरू मेरो मनमा चित्र र कथा बनेर मसँगसँगै मेटिने गरी मेरो मनमस्तिष्कमा लेखिएका छन्, जसले मलाई लेख्नका लागि सधैँसधैँ ऊर्जा दिइरहन्छन् ।

निदाएको बेला म तन्द्रालु सपना देख्छु । जागा अवस्थामा प्रायः म साहित्यको सपना देख्छु । जुनसुकै होस् सपना मलाई सुन्दर कविताभन्दा पनि सुन्दर लाग्छ । जसले बिम्बका माध्यमबाट जीवनका बारेमा धेरै कुराहरूको सङ्केत गर्दो रहेछ । तर त्यो सङ्केत बुझ्न कस्तो गाह्रो । सपनाको बिम्ब त कविताको बिम्बभन्दा पनि जटिल हुँदो रहेछ ।

सधैँ मलाई अभौतिकताले भौतिकतामाथि लेख्न प्रेरित गर्दछ । तर भौतिकतालाई आफूभित्रको ताप र राफले पगालेर मसी बनाई लेख्न नसक्दासम्म मलाई त्यो साहित्य लाग्दैन ।

मलाई अरूको सुन्दर साहित्यिक सृजनामा डुब्न असाध्यै मन पर्छ । तर पौडी खेलेर पाखामा आएको मान्छे एकैछिनमा ओभाएकै डुबेर पाखामा आएपछि केही समयमा नै आफ्नो सृजनामा ती सुन्दर कृतिहरू ओभाएकै मन पर्छ ।

'पानीको घाम' र 'सेतो धरती' यी दुवै आख्यान मैले स्थलगत रूपमा पात्रहरूसँगको सङ्गतले तयार गरेको हुँ । तर दुवै आख्यानमा आन्तरिक चित्रणको प्रधानता रहेको छ । बाहिरी परिवेश र पात्र अध्ययन गरिने विषय हुन्, जसको स्पर्शले लेखकको हृदयको घण्टी बज्दो रहेछ । लेखकभित्र ध्वनित हुने त्यही चरम र गहन ध्वन्यात्मक अनुभूति नै साहित्य हो ।

लेखक पहेंलो रड हो भने पात्र नीलो रड । दुवै रडलाई मिसाएपछि हरियो रड बन्छ । त्यही हरियो रडमा नै म आफ्नो मौलिकता पाउँछु ।

साहित्यमा कुनै एक रडको मात्र चित्रण मलाई मन पर्दैन । श्यामश्वेत सिर्जना त रुन् मनै पर्दैन । जसरी जीवन र प्रकृतिमा असङ्ख्य रडहरू हुन्छन्, त्यसरी नै साहित्यमा पनि असङ्ख्य रडहरू हुन्छन् । जीवन र जगत्का प्रत्येक रडलाई म आफूलाई जत्तिकै प्रेम गर्छु ।

प्रत्येक वनस्पतीको पात हरियो भएर पनि प्रत्येकको हरियो फरक फरक भएजस्तै संसारका प्रत्येक मानिसको चरित्र र अनुहार पनि फरकफरक हुन्छ । एउटै बोटमा पनि हाँगाको टुप्पो र फेदतिरको पातको हरियो फरकफरक भएजस्तै एउटै व्यक्तिका पनि पुराना र नयाँ चरित्र फरकफरक हुन्छन् । यही फरकपनले मलाई लेख्न प्रेरित गर्छ ।

धेरै रडहरूको त नाम नै हुँदैन । मलाई ती अनाम रडहरूलाई नयाँ नाम दिन मन पर्छ । मलाई विभिन्न रड मिसाएर नयाँ रड बनाउन मन पर्छ । त्यही नयाँ रड नै आफ्नो सिर्जना होस् भनेर म साहित्य लेख्छु ।

मेरो विचारमा सामान्यतया तीन प्रकारले आख्यान लेखिन्छ । घटनाप्रधान, अनुभवप्रधान र अनुभूतिप्रधान । घटनाप्रधान हुनु भनेको समाचारको विकसित रूप मात्र हो, एक किसिमको रिपोर्टाज । अनुभवप्रधान हुनु भनेको अनुभूतिको कच्चा रूप हो नौनी घिउ जस्तो, जुन खारिएको हुँदैन । अनुभूतिप्रधान हुनु भनेको खारिएको जीवन अनुभव, जो कोमल रूपले जीवनदर्शन बनेर नजानिंदो गरी पात्रको भोगाइबाट आएको हुन्छ । अनुभूति जीवनलाई निचोरेर, पकाएर निकालिएको त्यो बाफ हो, जो जति धेरै समय राख्यो त्यति ताजा र मूल्यवान् हुँदै जान्छ,

उच्चस्तरको रक्सी जस्तै । अनुभूतिको गहन अभिव्यक्ति त प्रेम जस्तै कोमल र मदिरा जस्तै लाग्ने हुन्छ ।

सिद्धान्त भन्ने कुरा जीवनजगत्लाई हेरेर बनाइएको कठोर नियम हो । साहित्य त जहिले पनि सिद्धान्तभन्दा अगाडि बढेर कुद्छ, पहाडलाई पछाडि छोडेर नदीहरू अगाडि बगेरै । सिद्धान्तलाई अधि लगाएर साहित्य हिँड्दैन ।

साहित्य त कोमल हुन्छ पानी जस्तै तर शक्तिशाली, जसले सिद्धान्तका कठोर ढुङ्गाहरू फोरेर बालुवा बनाइदिन्छ । साहित्यमा जीवन लेखेर कहिल्यै नजाने प्राण भर्न सके त्यो कालजयी हुन्छ । साहित्यले मलाई जीवन बुझ्न सघाएको छ र जीवनले साहित्य लेख्न प्रेरित गरेको छ ।

मलाई लाग्छ, साहित्यमा विचार अनुभूतिभित्र छोपिएर मात्र आउनुपर्छ । जसरी अस्तिपञ्जरबिना हाम्रो शरीर उभिन सक्तैन, त्यसरी नै विचार बिनाको साहित्य पनि उभिन सक्तैन । तर साहित्यमा विचार नदेखिने गरी आउनुपर्छ, जसरी हाम्रो शरीरको अस्थिपञ्जर देखिदैन । विचार बाहिर नै छर्लङ्ग देखियो भने त्यो कुरूप र भद्दा हुन्छ । त्यसैले त्यसलाई छोप्न उच्च कला र अनुभूतिको तीव्रता चाहिन्छ ।

लागिरहेछ, म अहिले दुई प्रकारको सास फेरिरहेछु - एउटा हावाको अर्को साहित्यको । यी दुवै सास फेराइले नै मलाई बचाइरहेछन् । तर हावाको सास फेर्न छोडेपछि पनि फेरिरहने सास भनेको साहित्यकै सास हो ।

प्राप्ति महत्त्वपूर्ण हुन्छ । सायद प्राप्तिलाई जोगाइराख्न कठिन हुन्छ । अबको मेरो साहित्यिक यात्रा यही कठिनाइसहितको हुनेछ, जुन कठिनाइलाई म आफूलाई जित्तिकै प्रेम गर्छु र गर्नेछु । मैले गरेको

प्रेमको न्यानोले ती कठिनाइलाई पगाल्नेछु भन्ने आत्मविश्वास पनि मलाई प्राप्तिले नै दिएको छ । त्यसैले मेरो लागि पुरस्कार विश्राम होइन, साहित्यिक यात्रामा अरु अगाडि बढ्नका लागि चाहिने ऊर्जा हो ।

मलाई लेखनका लागि पारिवारिक संस्कार दिनुहुने बाआमा, दिदीभिनाजु, भान्जाभान्जी तथा साहित्य सिर्जनाका लागि उत्साहित बनाइदिनुहुने साहित्यिक दाजुहरू विष्णुविभू घिमिरे, कृष्ण धरावासी, गोपी सापकोटा, रवीन्द्र समीर लगायतका सम्पूर्ण अग्रजहरू, मेरो लेखनमा कसी लगाउने सुफाउने सहृदयी मित्रहरू बालकृष्ण थपलिया, युगराज वस्ती, सरस्वती प्रतीक्षा लगायत मेरा सम्पूर्ण समकालीन साथीहरू र मलाई सधैं दाइलाई जस्तै व्यवहार गर्ने प्रिय भाइहरू जनकराज सापकोटा, भूमीश्वर पौडेल लगायत मेरा सम्पूर्ण अनुज पुस्ताका भाइबहिनीहरूको साथ पाउँदा मैले आफूलाई धन्य सम्झेको छु ।

पुरस्कृत कृति 'सेतो धरती' प्रकाशनको महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी लिइदिने फाइन प्रिन्ट प्रकाशनका सदस्यहरू अजीत बराल, नीरज भारी र सुवर्ण हुमागाई, जसले किताबलाई भौतिक अस्तित्व दिएर नेपाली साहित्य र नेपाली साहित्यका पाठकहरूलाई प्रधान गर्नुभएको छ । उहाँहरू नेपाली साहित्यकै धन्यवादको पात्र हुनुभएको छ ।

यस वर्ष 'जगदम्बाश्री पुरस्कार'द्वारा सम्मानित हुने साठी वर्ष पुरानो संस्था 'संशोधन मण्डल' सँगसँगै 'सेतो धरती' उपन्यास 'मदन पुरस्कार'द्वारा सम्मानित हुँदा अत्यन्त गर्व लागेको छ । आजसम्म गरेको विशिष्ट योगदानका लागि 'संशोधन मण्डल' 'जगदम्बाश्री पुरस्कार'द्वारा सम्मानित भएकोमा संस्थाका सबै सदस्यहरूलाई हार्दिक बधाई व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद !

